

Közreműködés az embertársak megszentelésében

Az iskolanővéri nevelés lényegéről

Bajorországban, Maria Theresia von Jesu Gerhardinger¹ által alapított Boldogasszony Iskolanővérek Kongregációja² 1833 óta foglalkozik neveléssel. Talán még egyetlen iskolanővér sem számolta össze, hogy az eltelt több mint 180 év alatt – a Kongregáció egészét tekintvén – hány növendéket neveltek-oktattak a Rend tagjai munkatársaik közreműködésével. A szám valószínűleg elképesztően hatalmas lenne. 1874-ben – a Kongregáció alapítása után 41 évvel – Maria Theresia von Jesu elképzelési alapján képződő és munkálkodó szerzetesek már 71.121 növendéket neveltek, több földrészen, meglehetősen eltérő körülmények és lehetőségek közepette, a legkülönbözőbb típusú nevelési/oktatási intézményekben.³ Talán túlzás nélkül mondhatjuk: a 2010-es évekig és kongregációs szinten milliós nagyságrendről beszélhetünk a neveltek számát illetően. Az 1858-ban alapított Magyar Tartományhoz tartozó nővérek és munkatársaik is jelentős mértékben kivették részüket az iskolanővéri nevelés napjainkig tartó sikertörténetéből.

Írásunkban – a rendelkezésünkre álló keretek miatt csupán vázlatosan – szeretnénk képet adni arról, mit tekintett gyermeket, fiatal nevelő/növelő folyamatnak a rendalapítónk, milyen pilléreken nyugszik az iskolanővéri nevelés. Írásunkban – jelzésszerűen – arra is szeretnénk kitérni, a központi elképzelések, előírások hogyan jelentek meg a Magyar Tartományhoz tartozó intézmények dokumentumaiban.

Vessünk egy pillantást az SSND küldetésére: Az eredetileg négy fogadalmat tett iskolanővérek negyedik fogadalmukat arra tették, hogy „az ifjúság oktatására és nevelésére vonatkozó kötelesség által közreműködnek embertársaik megszentelésében.”⁴ Az előbbi idézetet az iskolanővérek IX. Pius pápa által, 1923-ban megerősített Konstitúciójában olvashatjuk. A magyar nyelven 1908-ban megjelent és 1923-ig érvényben lévő Konstitúcióban a következőket olvashatjuk a Rend küldetéséről: „Rendeltetésük:...a női ifjúság oktatásával és nevelésével foglalkozni... E végre mindenütt, ahová az isteni gondviselés őket hívja, falvakban, mezővárosokban, városokban nyilvános iskolákat és internátusokat, tan-és nevelőintézeteket, árvaházakat, óvodákat és gyermekmenhelyeket nyitnak....különös tekintettel, ahol katolikus tan-és nevelőintézetek vagy egyáltalában

¹ A rendalapító neve magyar nyelven: Boldog Jézusról nevezett Mária Terézia Gerhardinger

² 2011-től a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek Magyar Tartományának neve. A Kongregáció általánosan használt rövidítése: SSND

³ Ekkor az iskolanővéri kolostorok száma Európában és Észak-Amerikában 179, a szerzeteseké 1749 fő

⁴ SZABÁLYOK ÉS KONSTITUCIÓK, Budapest, 1926. 125. pont

nincsenek, vagy ilyenekre leginkább szükség van....Intézeteikben olyan leányokat nevelnek – zsenge gyermekkoruktól fogva hajadon korukig – kiket az egyes családok nevelésükre bíznak...”⁵ Rendalapítónk – saját korának ínségét látva – elsősorban a szegényebb néprétegek leánygyermekének „vallásos, erkölcsös és polgáris nevelését”⁶ tűzte célul. „Rendünk fő feladata a leányifjúság tanítása, nevelése...- szent vallásunk szellemében.”⁷ Egy magyar nyelven megjelent tanulmány írója így összegzi az iskolanővéri nevelés nagy célját: „Mindannyiunknak...az a közös és szent feladatunk, hogy öntudatos, életrevaló, jellemes magyar leányokat indítsunk el az élet nagy útján.”⁸

Az 1908-as Szabály – a növendékek szükségleteinek és nevelési színvonalának biztosítása érdekében – ehhez a célmeghatározáshoz hozzáteszi, szegény és árva leánygyermek nevelését akkor vállalhatják a nővérek „ha anyagi viszonyaik ezt megengedik.”⁹ Fontos megemlítenünk, hogy Maria Theresia von Jesu akarata szerint – társadalmi hovatartozástól függetlenül – vállalták a rendünk tagjai, és napjainkban is e szellemben vállaljuk az ifjúság nevelését: „... taníthatjuk előkelőbb és gazdagabb szülők gyermekeit is...”¹⁰ továbbá: „...iskolákban és más olyan területeken dolgozunk, ahol nevelői szolgálatunkra különösen szükség van;...senkit sem zárunk ki gondoskodásunkból...”¹¹

Itt kell megjegyeznünk, hogy az iskolanővéri nőnevelés hatékonyságát tapasztalva, több település, egyházközség fordult azzal a kéréssel a rendalapítónkhoz, hogy a nővérek fiúk nevelését is vállalják. E felkérésre adott rendi válaszról így ír M. Theresia von Jesu: „Szent Szabályunk jóváhagyása óta mindig megtagadtuk, hogy fiúgyermekeket vegyünk fel napközi otthonainkba. A községek tudtunkra adják, a szegény emberek nem elégszenek meg azzal, hogy felügyelünk leányaikra, mert az anyák nem mehetnek munkába, ha nincs tudomásuk arról, hogy fiaik is gondos felügyelet alatt vannak.”¹² Az iskolanővérek azonban – a sürgető nyomás ellenére legalábbis Európában – még néhány évtizedig nem foglalkoztak fiúk nevelésével.

Érdeemes feltennünk a kérdést: Miért volt fontos a nőnevelés a rendalapítónk korában, és miért tekintjük kiemelt jelentőségűnek napjainkban is? Kérdésünk első felére történelmi ismereteink alapján summásan azt válaszolhatjuk, a XIX. században a lánynevelés – különösen a szegényebb társadalmi rétegek leánygyermekének tanítása – az oktatás

⁵ SZABÁLYOK ÉS KONSTITUCIÓK, Kolozsvár, 1908. 1. és 2. pont

⁶ Uo. 2. pont

⁷ M. THERESIA VON JESU 1850. február 12-én, Gaspar Schmee-nek írt leveléből

⁸ SVÁB ANNA

⁹ SZABÁLYOK ÉS KONSTITUCIÓK, Kolozsvár, 1908. 1. és 2. pont

¹⁰ KONSTITUCIÓ MAGYARÁZATA I. Szabály. 3. pont

¹¹ „KÜLDETÉSTEK VAN” K/24.

¹² M. THERESIA VON JESU 1867. február 15-én írt leveléből

mostohán kezelt területe volt. Így igaz. Azonban alapítónk törekvése több volt, mint a fennálló nevelési/oktatási úr egyszerű betöltése. Franz Job (Job atya), M. Theresia von Jesu egyik lelki tanácsadója, az iskolanővérek első, vázlatos szabályának megalkotója, a következőt írta a női hivatás meghatározó szerepéről: „Ha új és jobb nemzedéknek, új és jobb időnek kell jönnie, akkor a bevezetést a női ifjúság nevelésével kell kezdeni. Mindenekelőtt jámbor, keresztény anyákra van szükség, mert ők az első nevelői és képzői az új nemzedéknek...Az Isten ujja most a nőre mutat,...”¹³ Rendalapítónk a nőnevelés fontosságát így foglalta össze egyik levelében: „Az a célunk, hogy jámbor gyermekeket, erkölcsös hajadonokat, s ezáltal istenfélő nemzedéket képezzünk ki,”¹⁴ Mindenki számára könnyen belátható tény: „az írás, olvasás és számolás tudása városban és faluban egyaránt szükséges a polgári élet számára...Az iskolába járás elmulasztása fokozza a szegénységet.”¹⁵ Ugyanakkor ki kell mondanunk, az iskolanővéri nevelésnek nem csupán a megfelelő szintű és körű tárgyi tudás elsajátíttatása a célja, bár az iskola falai között folyó pedagógiai tevékenységnek az oktatás fontos alkotóeleme, ennél többre kell törekednünk: „az iskola, mely csak tanításra szorítkozik, hasonlít egy bemeszelt sírhoz, melyből hullák gurulnak ki, s amely a legközelebbi légkört a feloslás bűzével telítik és megmételtyezik.”¹⁶

Az 1880-as évek végén, Kolozsvárott megjelent, De Gerando Antonina¹⁷ által írt, és a Magyarországon működő iskolanővérek által is olvasott mű részletesen foglalkozik a női hivatás mibenlétével, a nőképzés fontosságával és szükségességének indoklásával. A műben megfogalmazott elvek sok hasonlóságot mutatnak rendalapítónk elgondolásaival, és a könyvben leírtakat napjainkban is érdemes megszívlelnünk. A nőnevelés azért kiemelten fontos, mert amilyené nevelődik az ember, olyan emberből áll a család, és amilyen a család, olyan a nemzet – vallja az író. A család összetartó lelke a nő. Ő az, aki az új nemzedéket neveli, azaz „az anyák kezében van a haza sorsa”.¹⁸ De Gerando Antonina szerint a nőnek „mint rendezett politikai és polgári társadalom” tagjának „...politikai kötelességei igenis vannak...,” és „ne legyen közömbös közdolgok, a haza sorsa iránt; mert az ily közömbösség,...nem csak szégyen reá nézve, de bűn is.”¹⁹ Az író véleménye szerint a nőnek rendelkeznie kell a szabadságszeretettel, törekednie kell az igazságot és a jóságot

¹³ F. S. JOB 1839. 3-4.

¹⁴ M. THERESIA VON JESU 1850. február 12-én, Gaspar Schmee-nek írt leveléből

¹⁵ GÉCZY MÁRIA IMMACULATA dolgozatának 18. oldalán idézi Michael Wittmann neveléssel kapcsolatos nézeteit.

¹⁶ J. S. JOB 7.

¹⁷ 1845-1914, író, pedagógus, Teleki Blanka unokahúga. 1880-tól több éven keresztül Kolozsvárott – az iskolanővéri vezetés alatt álló Marianum városában – élt és dolgozott.

¹⁸ DE GERANDO ANTONINA 1880, 8.

¹⁹ DE GERANDO ANTONINA 80.

szolgálnia, és szívből kell tisztelnie a törvényeket és az embereket. Felhívja a figyelmet arra, hogy „az absolutizmus csak gépeket alkot...a törvények tiszteletéhez...emberek kellenek. Embereket csak a nevelés által nyerünk...Itt a nőnek igen fontos és szép szerepe, nagy befolyása lehet, ha nem csak szóval buzdít mindenkit maga körül,...de maga tetteiben, példával jár elől,...”²⁰

A nevelés által a nőnek szellemi bátorságra kell szert tennie, mert a nő „ne mondjon, ne tegyen soha semmit meggyőződése, lelkiismerete ellen, férjének, fiának gyáva tanácsokat ne adjon...”²¹ Mindehhez a nőnek szilárd jellemre van szüksége. „Ezért oly annyira fontos, hogy a nők, kik az életben oly szent hivatásnak néznek elébe, képesek legyenek annak megfelelni, s azt öntudatosan tehessék.”²²

A nőnek „rendíthetetlenül kell hinnie a haladásban,” és „szeretnie kell önfeláldozóan,”²³ mert „ők, ha törvényeik szerint fejlődnek, talán inkább képesek az önfeláldozásra, mint a férfiak,...”²⁴ De Gerando Antonina szerint a nőnek – amint a férfiaknak is – akarnia kell a szellemi élet előmozdítását. Mindez nem csupán azt kívánja, hogy a leányok „az iskolákban a miveltséggel járó tudományokkal és művészetekkel megismerkedjenek. Ezeknek egyedüli végcélja az emberi lélek emelése és a tehetségek összhangzatos kiképzése,...”²⁵

Ismét idézzük M. Theresia von Jesu iskolanővéri nevelésről tett megállapítását: „nevelni annyit tesz: mint Isten iránti szeretetből magunkat arra áldozni, hogy másokat is Isten iránti szeretetre vezessünk:...”²⁶ Vajon mit jelent – iskolanővéri értelmezésben és a nevelésre vonatkoztatva – mások megszentelése és másokat Isten szeretetére vezetni?

E kérdésre napjaink iskolanővéri válaszát megújított Szabályunk 9. pontjában olvashatjuk: „Arra kaptunk meghívást és küldetést, hogy bárhol vagyunk, az embereket közelebb segítsük Istenhez és egymáshoz: minden helyen, minden időben és minden helyzetben.”²⁷

A tanítványok nevelése/növelése – rendalapítónk elképzelése szerint – nem más, mint e hármas feladat teljesítése. Más megfogalmazásban: Az iskolanővéri nevelés lényege: „az élet kenyerét megtörni” a tanítvány számára.

Az iskolanővéri nevelés nem más, mint „egy folytonos, szellemi csereérintkezés és kicserélődés...a nevelők és a tanítványok között.”²⁸

²⁰ Uo. 84.

²¹ Uo. 85.

²² Uo. 8.

²³ Uo. 88.

²⁴ Uo. 89.

²⁵ Uo. 8.

²⁶ KONSTITUCIÓ MAGYARÁZATA I. Szabály. 1. pont

²⁷ „KÜLDETÉSTEK VAN” K/9.

²⁸ NEVELÉSI ALAPPILLÉREK

Alapítónk elképzelése szerint a növendék jellemformálásának kiindulópontja a „közös szellemi alap megteremtése”²⁹ nevelő és tanítvány között. Ez a nevelési alapelv – Maria Theresia von Jesu korának pedagógiai felfogásához képest – merőben új szemlélet volt, mert rendalapítónk az iskolanővéri intézményben munkálkodó nevelőtől a tanítvány személyére szabott kísérést írt elő – az úgynevezett tömegneveléssel szemben. Erről a követelményről így ír az iskolanővérek Szabálya:

„Az iskolanővérek minden nevelőintézetében és gyermekotthonában egészséges családi szellemnek kell honolnia, és az ún. tömegneveléssel ellentétben vegyék szeretettel és megértéssel figyelembe az egyes növendékek hajlamait, szükségleteit és igyekezzenek azokat a nevelés céljaira értékesíteni; mert csak így juthatnak el nevelői munkájuk magaslatára.”³⁰

Előírás volt tehát a növendék alapos „feltérképezése”, megismerése, vele az intenzív szellemi és lelki kapcsolat kiépítése és fenntartása, adottságainak, képességeinek kibontása, további fejlesztése.

Rendünk iskoláiban – függetlenül attól, hogy milyen társadalmi rétegből érkező tanulókról vagy milyen típusú intézményről van szó – a cél: „a gondjainkra bízott növendékek testi, szellemi és erkölcsi összhangzó fejlesztése...” A nevelés során e három terület egyike sem szenvedhet sérelmet. A nevelőnek tehát kötelessége ügyelnie arra, hogy növendéke személyisége harmóniában fejlődjék.³¹ A tanítványi személyiség összhangjának kifejlesztése azonban elképzelhetetlen megfelelő ismeretek nélkül: „Aki az ifjúkor lelki életét meg akarja ismerni, annak ismernie kell az ifjúságot, meg kell őt értenie,...A legréjtélyesebb világ a belső élet. Az élet szentélyébe, a lelki életbe nyitó...nevelőnek meg kell látnia a gyermek egyéniségének összes tényezőit és ezért a lélek rejtett életének mélységéig kell hatolnia, és nem elégedhetik meg a külsőséges, egyoldalú megfigyeléssel.”³² A nevelés tulajdonképpen „lelki összehangolódás, tudatos és tervszerű...szellemi érintkezés, személyes kapcsolatok felvételének sorozata...”³³

Hangsúlyoznunk kell, hogy a növendékek testi fejlődésének biztosítása is alapvető követelményként jelent meg – már alapítónk pedagógiai gyakorlatában, és ez felettébb újszerű volt M. Theresia von Jesu korában. „A növendékek testi jólétét is igyekezzenek...mindenképpen előmozdítani, különösen...elégészes és jól elkészített táplálkozással, gyakori fölüdüléssel, főleg sok mozgással a szabadban,...tágas és szellős

²⁹ Uo.

³⁰ SZABÁLYOK ÉS KONSTITUCIÓK, Budapest, 1926

³¹ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1910

³² SVÁB ANNA

³³ Uo.

helyiségekkel...” – olvashatjuk régi Szabályunk 149. pontjában. „Erős, egészséges fizikum fejlesztésével támogatni óhajtjuk a tanulók szellemi tevékenységét, a léleknek méltó hajlékot és alkalmas eszközt szeretnénk nyújtani,...”³⁴ Ugyanebben a dokumentumban egy, az alapítónk nevelési elveit idéző tanulmányban olvashatjuk: „A lélek nevelése mellett szükséges, sőt (Terézia anya) fontosnak tartja a test egészséges ápolását, gondozását, edzését.”³⁵ Alapítónk nevelési elveihez hűen az SSND Magyar Tartományának intézményeiben a „növendékek testi fejlődésére mindenkor nagy gondot fordítottak a nevelők, jól tudván, hogy ez a tanítványok szellemi fejlődésének egyik feltétele...Mozgás nélkül nincsen élet!”³⁶

Az iskolanővéri személyiségformálásnak alapvetően négy tartópillére van, és ezek tulajdonképpen isteni ajándékok. E négy adomány a test, lélek, kegyelem és szabadság. E négy pillérnek felelnek meg az alakítandó személyiségterületek. Ennek megfelelően a nevelő elsődrendű feladata „a természetes emberi képességek tudatos és főleg tervszerű fejlesztése” annak érdekében, hogy a növendék „becsületos embertípussá” váljék, azaz legyen képes és hajlandó tárgyilagos és önzetlen cselekedetre a közjó érdekében – akár saját, önös érdeke ellenében is. Az ilyen ember az igazán „emberszabású ember.”³⁷

A nevelő feladatai közé tartozik a közösségi érzület fejlesztése növendékében. Ennek lényege az a szemléletmód, amely lehetővé teszi az ember számára, hogy „Krisztus mellől” szemlélje a másik embert és a történéseket. „Szükséges, hogy a jövő lányai... lélekben rugalmas emberek legyenek.” „Az ismeretekkel túlhalmozott szellem üres marad szívben, lélekben, ha az értelmi képzéssel nem tart lépést az érzület nemesítése, az akarat nevelése, mert a szívet is nevelni kell.”³⁸

A nevelőnek ehhez a fejlesztő munkához megfelelő emberismeretre, empátiára és pedagógiai érzékre van szüksége, és lényegében ugyanezeket a képességeket kell kibontania neveltjében is. Arra kell megtanítani a gyermeket, miképpen legyen képes felnőtt korában embertársai „álarca” mögé nézni, hogyan tudja őket felkeresni (lelki értelemben), mikor hagyhatja magukra őket, hogyan kell őket meghallgatnia, velük beszélnie, velük nevetnie vagy sírnia. Miközben a nevelő ezeket a képességeket fejleszti növendékében, becsülnie kell tanítványát, és alkalmazkodnia kell annak egyéniségéhez, képességeihez. Ez a pedagógus részéről nem más, mint sorsközösség vállalása tanítványával.

³⁴ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1935

³⁵ Uo.

³⁶ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1912

³⁷ Vö. NEVELÉSI ALAPPILLÉREK

³⁸ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1934

A diák személyes kísérésében fontos mértéket tartania a nevelőnek, azaz annyi ideig kell növendékét irányítania, amíg az szükséges, addig és oly mértékben kell tanácsokkal ellátnia, amilyen mértékben az a diák fejlődése és önállóságának kialakítása érdekében kell. A pedagógus egyik nagy feladata az is, hogy fokozatosan tegye magát „fölöslegessé.” „Nevelj önállóságra!”³⁹ „A nevelésnek feladata megtanítani a kis embert, hogyan álljon meg a maga lábán.”⁴⁰

Az iskolánövéri nevelés harmadik követelménye a római katolikus hit és Egyház iránti hűségre nevelés. Ez azonban nem „vallásos szentimentalizmust, a hit igazságainak és titkainak érzélgős feloldását” jelenti, hanem annak tudatosítását a növendékben, hogy a hit a „teljes emberhez, annak értelmi, érzelmi és akarati egységéhez szóló üzenet, amely a személytől egységes és hiteles választ kíván. Mindehhez pedig szükség van a megfelelő teológiai tudás megszerzésére, elmélyítésére, és a vallásgyakorlásban fellépő megszokások elleni küzdelemre.”⁴¹

Célja az iskolánövéri nevelésnek, hogy „hogyan az élet mindennapi kisebb-nagyobb bajaiban és eseményeiben ne a véletlenek játékát, hanem...az isteni Gondviselés művét láttassa” meg a nevelő diákjaival.⁴² A nevelő mutassunk rá Isten kifürkészhetetlen szeretetére és szeretetének számtalan jelére, ismertesse fel tanítványával, hogy szeretve vagyunk, szeretetből teremtett az Isten: „létünk Istentől van.” Szintén kiemelt fontosságú az, hogy ismeretek ne „holt betűként folyjanak el” a növendék felett, hanem „csonttá és vérré váljanak,” különben csak külső mázt adunk a diáknak, és ennek „az életben semmi hasznát nem vehetik, és a nyílt tudatlanságnál ezerszer károsabb” az ilyen mentalitás, illetve beállítódás. Régi Szabályunk kimondja: „A hitoktatás alól senki sincs felmentve, kötelesség ebben a munkában részt venni,” hiszen a „hitigazságok bevonhatók az egyes tantárgyakba. Ez minden tantárgy tanításánál lehetséges...”⁴³ Terézia anya iskoláiban „legfontosabb feladat az istenfélelemre, a hivatásbeli hűségre és keresztény életre való nevelés. Ezt a célt szolgálja az iskola minden tantárgya.”⁴⁴ „A nevelés terén hűnek kell maradnunk a régi iskolánövéri elvhez, hogy jellemeket csak valláserkölcös alapon lehet alakítani.”⁴⁵ Mindannyian jól tudjuk, tapasztaltuk már, mennyire nehéz megtalálnunk az utat diákjaink szívéhez és értelméhez, olykor terméketlennek érezzük munkánkat a hitoktatás terén (is). Az iskolánövéri intézmények pedagógusainak tisztában kell

³⁹ NEVELÉSI ALAPPILLÉREK

⁴⁰ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1913

⁴¹ NEVELÉSI ALAPPILLÉREK

⁴² SVETITS ÉRTESÍTŐ 1911

⁴³ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1935

⁴⁴ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1934

⁴⁵ Vö. TEMESVÁR-JÓZSEFVÁROSI ÉRTESÍTŐ 1918

lenniük a vallásos nevelés rendkívüli fontosságával, hiszen ezzel a munkánkkal „segítjük a gyermeket, képessé tesszük őt az élet kellő értékelésére, életének célt, értéket és tartalmat adunk.”⁴⁶ Az 1896-ban alapított Svetits Intézet egykori igazgatója így ír az iskolánövéri nevelés – valláserkölcs alapján álló – céljáról: „A földi viszonyok közé helyezett ember természetfeletti életét táplálni, hitét erősíteni, Isten szolgálatára való készségét fejleszteni volt célunk...Valláserkölcsi elvek ezek, bennünk élnek, életirányító erejük van. Ezekre az erőkre akartuk felépíteni leányaink egész életét, hogy a különféle eszméknek egyre jobban eluralkodó zűrzavarában világos és biztos eligazítójuk legyen...Megismertettük növendékeinket a kor követelte...feladatokkal, hiszen a szebb magyar jövő valóra váltásának munkájából mindenkinek vállalnia kell a reá háruló feladatot. Vállalnia kell a jövő feladataira felkészült lelkes, tanult...ifjúságnak is, aki hitének erejét, tiszta, nemzeti érzésének frissességét kell, hogy akkor is megtartsa, amikor majd vállaira nehezedik a nemzeti munkának rája eső része.”⁴⁷

Milyen elvek vezéreljék az iskolánövéri nevelés alapján álló pedagógust a hitoktatásban? Először is a „valláserkölcsös nevelésre minden eszközt igénybe vehetünk. Mindent t.i., mit hosszú évek tapasztalata és a gyakorlat által is igazolt helyesség diktálhat és mindent, mit a gyermeki lélek iránti mélységes szeretet csak parancsolhat.”⁴⁸

Másodszor az az óvatosság vezéreljen bennünket, hogy „ha a gyermek a vallásról és az erényről sivár és szomorú képet alkot magának, míg ellenben a szabadság és féktelenség kellemes színekben mutatkoznak be, akkor a csatát elveszítettük..., és az ilyen növendéknek „...csak a fejében van a Szentírás és a katekizmus, ám a lelkében veszni indul Isten országa, ezért...hitvalló katolikussá nem lehet soha,” mert „bármennyire fontos a hitigazságok közlése a (gyermek) későbbi életére, az gyümölcsözővé nem lesz, ha az oktatás mellett nem törekszünk a gyermek szívét-lelkét nemesíteni, átalakítani gyakorlati irányítással.”⁴⁹ Az iskolánövéri intézményekben dolgozó nevelőknek számolniuk kell azzal a természetes emberi adottsággal, hogy az örömök „nagy erkölcsi értékkel, életformáló erővel” bírnak, és a növendékek számára „vallásosságunk ne legyen rideg, nyomasztó kényszer...,” mert az ilyenfajta vallásosság riasztóan hat tanítványainkra, és eltávolítja őket a keresztény hittől - tartozzanak is bármelyik felekezethez. „Mit ér, ha a gyermek tudja, az etika törvényeit, de nem él a hit szerint.”⁵⁰ – tehetjük fel ilyen esetben a kérdést, előre tudva a szomorú választ.

⁴⁶Vö. LEÁNYLÍCEUMI ÉRTESÍTŐ 1935

⁴⁷SVETITS ÉRTESÍTŐ 1941

⁴⁸SVETITS ÉRTESÍTŐ 1911

⁴⁹SVETITS ÉRTESÍTŐ 1935

⁵⁰Uo.

Régi Szabályunk 144. pontja így inti az iskolanővéri intézményben dolgozó nevelőket: „...ne legyenek valami komor jámborság hívei, hanem igyekezniök kell, hogy mindig vidám tekintettel és lelkiülettal jelenjenek meg a gyermekek előtt, úgy, hogy ezek is örömmel szolgáljanak Istennek.”

Az iskolanővéri nevelés negyedik, mindig szem előtt tartandó követelménye a „szabadság eszméjének alkalmazása a nevelésben.” Ami a szükségesben egységet, a megengedettben szabadságot biztosít, és mindennek mértékéül a szeretetet teszi meg.

A nevelésről szóló iskolanővéri írások arról is említést tesznek, hogy „a jellemképzés munkájában legnagyobb jelentőségűek az érzelmi elemek. A gyermek nevelése az érzésen át indul meg. Nagy a szív hatalma, az életben a szívé a főszerep,” így válik képlékennyé a diák. A pedagógus „igyekezzék (a gyermekek) bizalmát megnyerni következetes, igazságos, jóakarátú eljárása által, mert csak az tud hatni, akiben bíznak, akinek jóindulatát érzik.”⁵¹

Ha a nevelőnek sikerült elnyernie növendéke bizalmát, azzal soha nem élhet vissza. Ez alapkövetelmény.

Érdeemes röviden áttekintenünk, milyen követelményeket támasztott alapítónk a nevelőkkel szemben. Mindenekelőtt mindannyiunknak tudatosítanunk kell, hogy „Az iskola lelke a nevelő.”

A nevelés: „áldozatteljes, ugyanakkor értékes hivatás, mely révén részt veszünk Krisztus hivatásában...A tanítás és nevelés munkája a legfárasztóbbak közé tartozik: a test és lélek minden erőit igényli,” azonban „Jézust szolgáljuk a gyermekekben.” – olvashatjuk a régi Szabályban.

Azt is fontos tudatosítanunk, hogy ennek a szolgálatnak a tanítványt növelő cselekedetnek kell lennie, ne pedig őt kiszolgáló, ezáltal a fejlődését gátló tevékenység legyen a szolgálatunk. A kettő – a növelő és a kiszolgáló cselekedet közötti – határ megállapítása igen nehéz, nagy tudatosságot igényel, ezért mindig résen kell lennünk. Rendalapítónk szerint a gyermeket formáló, nagy felelősséggel járó munkánknak van egy kiemelkedően fontos eszköze: a szeretet. „A nevelő legnagyobb kincse az emberformáló szeretet.”⁵² Mi jellemző erre a szeretetre? Ez a szeretet mindenekelőtt személyes és a növendék egyéniségére szabott. Erre a szeretetre a mélyen átélt empátia jellemző. Az igazán empatikus nevelő szíve folyamatosan rendelkezésre áll a növendék belső történéseire, hogy képessé váljék tanítványa „örömeit és fájaldalmát átérezni, mintha a magáé volna.”⁵³ Ennek a szerető szívű nevelői

⁵¹ Uo.

⁵² Uo.

⁵³ Vö. LEÁNYLÍCEUMI ÉRTESÍTŐ 1936

alpmagatartásnak a vezérlő elve a corpus mysticum Christi. Ugyanis a pedagógus számára, az általa végzett nevelői munkában „szent páli elgondolásban egyetlen irányító gondolata van: a corpus mysticum.” – írja Hoszták M. Kornélia Szent Pál és a nevelő című tanulmányában.⁵⁴ Mi jellemzi a „corpus mysticum”-ból táplálkozó szeretetet? Először is „ez a szeretet nem gyengeség, még csak nem is gyengédség, hanem állandó jóakarás, ... isteni lendítő erő.”⁵⁵ „Az az igazi szeretet, mely mindenben a gyermek javát tartja szem előtt, ... tud büntetni is, ha szükséges, de kell, hogy ... érezze a tanuló, hogy szeretik őt és a javát akarják...”⁵⁶ A szükséges büntetéssel kapcsolatban fontos iskolánövéri intés: „büntetésnél nem szabad felednünk, hogy építés a feladatunk és hogy indulatossággal nem lehet lelket építeni... A szelíd ember mindig szem előtt tartja azt a belső ellentmondást, mely a személy és a bűnös cselekvése között feszül... a vétkezőt ne tartsuk ellenségnek...”⁵⁷ Mindenekelőtt akár dicsérünk, akár büntetünk, „a tanulók érezzék” azt, hogy nevelőjük szeretettel fordul feléjük. Hinnünk kell abban, hogy „munkánk nagy jutalmat, fáradságunk gazdag termést fog eredményezni.” És bár azonnali eredményekre nem számíthatunk, emlékezzünk csak a Szentírás szavaira: „Odamentek és sírtak, mialatt a magvakat elszórták, de örvendezve tértek vissza, midőn kéréjüket hozták.” A nevelő munkájára ugyanez mondható el. Gondoljunk csak arra: Jézus sem hagyott fel a tanítással, bár látta, tudta, „csak keveseknél fog valamit elérni.” Nekünk, az iskolánövéri nevelésben részt vevő pedagógusoknak tisztában kell lennünk azzal, hogy „ugyan mi szántunk és vetünk, de Isten az, ki a növekedést adja az ő kegyelmével.”⁵⁸ „A nevelő a Szentlélek eszköze, ” ezért „igazi, élő istenkapcsolattal” kell rendelkezünk. Azzal is tisztában kell lennünk, hogy „a (leány)gyermek önkéntelenül is (a nevelőre) rátekintenek, és példája hatással van rájuk, ha akarja, ha nem... A nevelő példája a leghatásosabb prédikáció a gyermek számára, melyet a legkönnyebben megjegyeznek és a legszívesebben követnek.” – olvashatjuk régi Szabályunk 128. pontjában „A leghatásosabb prédikáció, mely eltörölhetetlen benyomást tesz, különösen gyermekeknél, az a példa... a példa előzze meg és kísérje mindig az oktatást...” - írta az első szabálytervezetben Franz Job atya. „Sohase kezdjen addig a tanításhoz, míg a szóban lévő igazságot Isten előtt átgondolta, ... Ne csak a szavak, de hangja, magatartása és tekintete is hirdesse az igazságot, úgy hogy szíve

⁵⁴ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1937

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1934

⁵⁷ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1937

⁵⁸ Vö. SVETITS ÉRTESÍTŐ 1913

mélyéből beszéljen, mert csak ami szívből jön, szólhat a szívhez.”- olvasható régi Szabályunkban.

Csak az a nevelő tudja a „pedagógiai munka kettős célját – az ismeretközlést és jellemnevelést –” elérni, aki érett személyiség.⁵⁹ Mivel „a nevelésnek nagy fontosságú feladata a (növendékek) irányítása, hiszen az élet televan vagy-vagy-gyal....”⁶⁰ ezt a feladatot minőségi módon kizárólag a tudatos, kellően felkészült és érett személyiségű nevelő képes ellátni. M. Kornélia előbb említett tanulmányában – Szent Pál nevelői szolgálatának jellemzőit taglalva – így ír az érett személyiség követelményeiről: négy alapvető erényt kell birtokolnunk: „ezek az alázatosság, szeretet, szelídség és a türelem. Az alázatosság...alapja... minden eredményes lélekvezetésnek. Az alázatosság egyszerűvé és természetessé teszi a nevelő minden megnyilatkozását. Pózzal, páthosszal,...hangzatos frázisokkal nem lehet nevelni.” Az alázatosság három fő vonása: a „káoszból kialakult belső harmónia,” az „őszinteség: a szavak és tettek megegyezése... Az alázatos önismeretből fejlődik ki a szelídség,...a reális önismeretben szelídülni le a nevelő és lesz megértővé másokkal szemben...,” és ezáltal válik képessé arra, hogy „egyénilag bánjon az emberekkel, és mindenkivel szemben türelmet tanúsítson...”⁶¹

Természetesen a nevelés egyik fontos alkotóeleme a növendékek életkori sajátosságaihoz alkalmazkodó, szemléltetésen alapuló, a modern tudományos eredményeket is felhasználó, a gyermek kreativitását és önállóságát fejlesztő módszereket, munkaformákat, tanszereket, demonstráló eszközöket is használó oktatás, amelynek végső célja szintén az „emberi lélek emelése”, „a tehetségek összhangzatos kiképzése.”

„...Az egyes tudományok és művészetek fejlődésével a tanítás anyaga is változik. Az anyag változásával legtöbbször a tanítási eljárás, annak menete, sőt a módszere is módosítást szenved...Becsüljük meg és értékeljük kellőleg a történelmi igazságokat, de alkalmazkodjunk a kor változott viszonyaihoz, a tudományok és művészetek fejlődéséhez...”

Utastásként foglalták írásba az iskolanővéri iskolákban dolgozó nevelők számára, hogy „ne sablonos magyarázat és leckekikérdezés töltsen ki az órákat,” a tanítás feladata nem más, mint „a pedagógia újabb szemléleti irányzatait elfogadva, a tudományos igazságot mindennapi megjelenési alakjában bemutatni”⁶² a diákoknak.

⁵⁹ Vö. KOVÁCS M. HEDDA

⁶⁰ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1913

⁶¹ HOSZTÁK M. KORNÉLIA

⁶² SZEGEDI ÉRTESÍTŐ 1937

A nevelőnek tudnia kell, hogy „a kívülről tanultak mértéke, rendesen fordított viszonyban áll a valóban fölfogottakéval, azok megőrzésével és a tanultak iránti szeretettel., – olvashatjuk régi Szabályunkban.

A lélek nemesítésének fontos területként kezelte az iskolanővéri nevelés a szépérzék fejlesztését, az igényesség kialakítását, az esztétikai nevelést: „Az értelmi, érzelmi és akaratil képzeshez járuljon az esztétikai is, amely...az életet magasabb, derültebb szempontból tekinti s azt szebbé és boldogabbá teszi...”⁶³

„Minden szép egy rútat taszít ki a lélekből,...és a léleknek is van egészségtana,” ezért fontos a kritikai érzék fejlesztése, jó művek ismertetése, fércművek bírálása, az ítéloképesség..., tudatosság kialakítása, mert a növendéket „egy-egy rossz benyomás örökre elfordíthatja az igaz művésztől...A belső és a külső szép után való törekvés minden embernek a sajátja legyen. De különösen ez a nőknek, akiket finomabb érzelmük és elevebb képzeletük kiválóan képesít a művészetek birodalmában való otthonosságra, és akik hivatva vannak az életet szebbé és boldogabbá tenni.”⁶⁴

„Ujabb időkben sűrűn halljuk a jelszót: A művészetet, a szépet be kell vinni az iskolába...Helyes!...az ifjuság érzéket nyer a nemes és szép iránt, lelke fejlődik, eltelik az eszmékkel s követésükre buzdul. A szép azonban csak holt utánzata a követendő példának. Életben kell azt bemutatni, hogy közvetlenségével magával ragadja szemlélőjét...”⁶⁵

A fentebb említett elvárásoknak való nevelői megfeleléshez feltétlenül szükséges és „...visszautasíthatatlan követelmény, hogy szorgosan tovább képezzük magunkat, s így, amennyire lehet, eleget tegyünk korunk... követelményeinek...” – olvashatjuk alapítónk 1869-ben, nővértársainak írott levelében.

Régi Szabályunkban olvashatjuk: A nevelő „az egyszer megszerzett műveltségi fokon nem áll meg, hanem magát hivatásában tökéletesíteni igyekszik...nagyon fontosnak tartjuk a tanítónők és nevelők továbbkészesét.”⁶⁶ Ez utóbbi követelmény soha nem veszít időszerűségéből, hiszen mi, az iskolanővéri intézményekben nevelő-oktató pedagógusok csak akkor érhetjük el a magunk elé kitűzött nevelési célt, ha „ismerjük a módokat és eszközöket, melyeket a nevelés szolgálatában alkalmazni akarunk.”⁶⁷

⁶³ SZEGEDI ÉRTESÍTŐ 1905

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1912

⁶⁶ SZABÁLYOK ÉS KONSTITUCIÓK 1926, 132. pont

⁶⁷ SVÁB ANNA

Természetesen ki kell térnünk a szülőkkel történő kapcsolattartás témájára is, hiszen a nevelésünk „csak akkor eredményes, ha a gyermek ugyanazt látja és hallja a családban, amit lát és hall az iskolában.”⁶⁸

„Az osztályzatokat havonként...közöljék a szülőkkel.”- intett bennünket régi Szabályunk a növendékek családjával való folyamatos kapcsolattartásra.

A következő, 1936-os, szülőkhöz intézett felhívás jól példázza, milyen mentalitásra ösztönözték már eleink is a kedves szülőket:

„A kérést a kedves szülőkhöz és iskolánk jóakaróihoz intézzük: Álljanak egész lélekkel iskolánk...mellé!...Ezt nem is annyira szóbeli tanítás formájában igényeljük: inkább szeretnők, ha soha, még burkolt alakban sem történnék meg, hogy tanítványaink hozzátartozói akár az általános fegyelmi szabályokat gyermekeik előtt lekicsinylik, akár egyes tanárok intézkedéseit ócsárolják, akár a tanulókat a fegyelmi intézkedések áthágására készítetik... a széthúzás ne verjen gyökeret az iskola és az otthon között soha!...”

Zárszóként arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a nevelő hivatása: „szent hivatal,” és jó tanító számos akad a nagyvilágban, ám nekünk, akik iskolanővéri iskolában nevelünk, „még több tartozik.” Azzal a biztos tudattal lépjük át osztálytermünk küszöbét, hogy „az iskola lelke a tanító, a nevelő,” és ha a gyermekek, diákok növelésének munkájában nem vállaljuk ezt a hallatlanul nagy felelősséget, akkor „a legmodernebbül berendezett, felszerelt iskola is rideg hivatalhelyiség marad.”⁶⁹ Rajtunk áll, milyen mértékben tartjuk értékesnek saját pedagógusi munkánkat. „Csak annyiban van értéke az embernek, amennyiben önmagában, bensejében, önmaga előtt van értéke.”⁷⁰

Isten áldása kísérje valamennyi, iskolanővéri intézményben munkálkodó kollégánk leány-és (fiú)szíveket képző, lelkeket emelő erőfeszítéseit!

Ivanics M. Andrea SSND

⁶⁸ LEÁNYLÍCEUMI ÉRTESÍTŐ 1935

⁶⁹ SZEGEDI ÉRTESÍTŐ 1937

⁷⁰ SVETITS ÉRTESÍTŐ 1912

Felhasznált, illetve idézett irodalom listája:

A MIASSZONYUNKRÓL NEVEZETT SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK ZÁRADI TÁRSULATÁNAK SZABÁLYAI ÉS KONSTITUCIÓI. Helybenhagyta és megerősítette IX. Pius pápa őszentsége. Kolozsvár, Szent Bonaventura Könyvnyomda, 1908

A MIASSZONYUNKRÓL NEVEZETT SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK TÁRSULATÁNAK SZABÁLYAI ÉS KONSTITUCIÓI. Első ízben jóváhagyta IX. Pius Őszentsége és újból megerősítette 1923. június 23-án a szerzetesrendek Szent Kongregációja. Budapest, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó B. T., 1926.

A MIASSZONYUNKRÓL NEVEZETT SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK SZENT SZABÁLYAINAK ÉS KONSTITUCIÓINAK MAGYARÁZATA. II. ÉS III. RÉSZ. Szent Bonaventura könyvnyomda nyomása, Kolozsvár, 1913.

A SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK NEVELÉSÉNEK ALAPPILLÉREI. 1949 nyara, gépelt kézirat

„KÜLDETÉSTEK VAN” MIASSZONYUNKRÓL NEVEZETT SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK KONSTITÚCIÓJA ÉS ÁLTALÁNOS DIREKTÓRIUMA. Budapest, 1987.

DE GERANDO ANTONINA: Nótan vagy Az asszonyi hivatás tudománya. Intézetek, képezdek, felső nép- és polgáriskolák meg magánhasználat számára. Kolozsvár. Stein János. 1880.

GÉCZY MÁRIA IMMACULATA, SSND: A Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek Rendjének története és nevelési rendszere. Szegedi Uj Nemzedék Lapvállalat R-T. Könyvnyomdája, Szeged, 1941

HOSZTÁK MÁRIA KORNÉLIA, SSND: Szent Pál és a nevelő. A debreceni Svetits-Intézet Róm. Kat. Polgári Leányiskola és a vele kapcsolatos Nőipariskola, Elemi Leányiskola Értesítője 1936-1937. iskolai évről. Debrecen, 1937.

JÉZUSRÓL NEVEZETT GERHARDINGER MÁRIA TERÉZIA: Levelek. I-XIII. kötet. München, 1979. Fordította: Pálos M. Paschalis, SSND. Kézirat

JOB FERENC SEBESTYÉN: A „Miasszonyunk”-ról nevezett szegény Iskolanővérek vallásos társulata tervezetének szelleme a női ifjúság nevelésére. Job Ferenc Sebestyén, császári udvari káplán és Karolina osztrák császárnő öfenségének gyóntatójától. Stadtamhof, 1839. Kézirat

KOVÁCS MÁRIA HEDDA, SSND: A leányok jellemneveléséről. A Magyarok Nagyasszonyáról nevezett Debreceni Róm. Kath. Leánylíceum IX. Értesítője az 1934-35. iskolai évre. Debrecen, 1935. Beke Zoltán Könyv-és Lapkiadóvállalata

SVÁB ANNA: A serdülő leány lelkivilága. A Magyarok Nagyasszonyáról nevezett Debreceni Róm. Kath. Leánylíceum X. Értésítője az 1935-36. iskolai évről. Debrecen, 1936. Beke Zoltán Könyv-és Lapkiadóvállalata

A Mi Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt a debreczeni Svetits-Intézetben álló Róm. Kath. Elemi és Felsőbb Leányiskola és Tanítóképző-Intézet Értésítője az 1900-1901. iskolai évről. Közzéteszi az igazgatóság. Csokonai Nyomda. Debrecen. 1901.

A debreczeni Svetits-Intézetben a Mi-Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Róm. Kath. Elemi, Polgári Leányiskola, Továbbkép. Magántanfolyam, Női Kereskedelmi tanfolyam és Tanítóképző-Intézet Értésítője az 1909-1910. évről. Közzéteszi: az igazgatóság. Debrecen 1910.

A debreczeni Svetits-Intézetben a Mi-Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Róm. Kath. Elemi-, Polgári Leányiskola, Továbbkép. Magántanfolyam, Női Kereskedelmi tanfolyam és Tanítóképző Intézet Értésítője az 1910-1911. iskolai évről. Közzéteszi: Az igazgatóság. Nyomatott Debreczeni Ujság Nyomdájában. Debrecen, 1911

A debreczeni Svetits-Intézetben a Mi-Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Róm. Kath. Elemi-, Polgári Leányiskola, Továbbkép. Magántanfolyam, Női Kereskedelmi tanfolyam és Tanítóképző-Intézet Értésítője az 1911-1912. iskolai évről. Közzéteszi: az igazgatóság. Debreczeni Ujság nyomdája, Debrecen 1912.

A debreczeni Svetits-Intézetben a Mi-Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Róm. Kath. Elemi-, Polgári Leányiskola, Továbbkép. Magántanfolyam, Női Kereskedelmi tanfolyam és Tanítóképző-Intézet Értésítője az 1912-1913. iskolai évről. Közzéteszi: az igazgatóság. Debreczeni Ujság nyomdája, Debrecen 1913.

A debreczeni Svetits-Intézetben a Mi Asszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Róm. Kath. Elemi-, Polgári Leányiskola, Továbbkép. Magántanfolyam, Női Kereskedelmi tanfolyam és Tanítóképző-Intézet Értésítője az 1913-1914. iskolai évről. Közzéteszi: az igazgatóság. Debreczeni Ujság nyomdája, Debrecen 1914.

A debreceni Svetits-Intézeti Róm. Kat. Polgári Leányiskola és a vele kapcsolatos Nőiipariskola, Elemi Leányiskola Értésítője az 1933-1934. iskolai évről. Magyar Nemzeti Könyv-és Lapkiadóvállalat. Debrecen, 1934.

A Magyarok Nagyasszonyáról nevezett Debreceni Róm. Kath. Leánylíceum IX. Értésítője az 1934-35. iskolai évre. Debrecen, 1935. Beke Zoltán Könyv-és Lapkiadóvállalata

A debreceni Svetits-Intézet Róm. Kat. Polgári Leányiskola és a vele kapcsolatos Nőiipariskola, Elemi Leányiskola Értésítője 1936-1937. iskolai évről. Debrecen, 1937.

A Magyarok Nagyasszonyáról nevezett Debreceni Róm. Kat. Leánygimnázium (IV-VIII. Leánylíceum) XI. Értésítője az 1937-38. iskolai évről. Debrecen, 1938.

A debreceni Róm. Kat. Leánylíceum és Tanítóképző Intézet Évkönyve az 1940-41. iskolai évről az Intézet fennállásának 42. évében. Debrecen, 1941.

A „Miasszonyunk”-ról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Szegedi Róm. Kath. Tanítóképző Intézet Értesítője az 1904-1905. tanévről. Közli: az Intézet igazgatósága. Szeged. Engel Lajos Könyvnyomdája. 1905.

A „Miasszonyunk”-ról nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Szegedi Róm. Kath. Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet Értesítője az 1918-19., 1919-20., 1920-21., 1921-22., 1922-23., 1923-24., 1924-25. és az 1925-26. iskolai évről. Közli: Az Intézet Igazgatósága. Szent István Társulat, Szeged, 1926.

A „Miasszonyunkról” nevezett Szegény Iskolanővérek Szegedi Róm. Kat. Elemi-Népiskolai Tanítóképző-Intézetének Értesítője az 1936-37. iskolai évről. Közli: az Intézet igazgatósága. Szeged, 1937. Szegedi Új Nemzedék Lapvállalat RT. Nyomdája

A „Miasszonyunk”-ról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Temesvár-Józsefvárosi Nevelő- és Tanintézetek Értesítője Kisdedóvodájának, Elemi, Előkészítő, Polgári és Felsőbb Leányiskolájának, továbbá Óvónő- és Elemi Iskolai Tanítónőképzőjének működéséről az 1908-1909-iki iskolai évben. Temesvár, Csanádegyházmegyei Könyvnyomda, 1909.

A „Miasszonyunk”-ról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Temesvár-Józsefvárosi Nevelő és Tanintézetek Értesítője Kisdedóvodájának, Elemi, Előkészítő, Polgári és Felsőbb Leányiskolájának, továbbá Óvónő-és Elemi Iskolai Tanítónőképző-Intézetének működéséről az 1914-15. iskolai évben. A Csanádegyházmegyei Sajtó nyomása

A „Miasszonyunk”-ról nevezett szegény iskolanővérek vezetése alatt álló Temesvár-józsefvárosi r. k. elemi Tanítóképző-Intézet Értesítője az 1917/1918. iskolai évről. Temesvár, 1918. Nyomatott a Csendes Testvérek könyvnyomdában